

9. Хокинг С. Краткая история времени: от Большого взрыва до чёрных дыр / С. Хокинг. – СПб. : Амфора, 2001. – 268 с.
10. Чанышев А. Н. Трактат о небытии / А. Н. Чанышев – 4-е изд. испр. и доп. // Категории. Философский журнал. – 1997. – № 2. – С. 4–14.

РЕЗЮМЕ

К. М. Матусевич. Тези про єдність вічності, буття та небуття.

У статті показано єдність та механізм взаємодії буття і небуття у вічності, можливі межі існування матеріального світу у просторі і часі, його зв'язок із вічністю.

Ключові слова: вічність, буття, небуття, матерія, простір, час.

SUMMARY

K.M. Matusevich. Abstracts of the Unity of Eternity, Being and Nonexistence.

Unity and interaction mechanism of existence and nonexistence in eternity, the possible limits of the existence of the material world in space and time, a connection to eternity were shown in the article.

Key words: eternity, being, nonexistence, matter, space, time.

УДК: 165.43

А. Є. Лебідь

Сумський державний університет

АНАЛІТИКИ ПРИ-СУТНОСТІ БУТТЯ-ІСТИНИ-НІЩО

У статті досліджується специфіка сприйняття М. Гайдеггером поняття Істини в контексті запропонованих ним аналітик при-сутності. Розрізняються такі аналітики як: онтична, онтологічна та фундаменталь-онтологічна, в контексті яких аналізується потенціал Буття-Істини та Істини-Буття.

Ключові слова: Буття-Істина, Істина-Буття, онтика, fundamental-ontologische, Ніщо.

Філософія М. Гайдеггера є фундаментальною в історії західноєвропейської метафізики. Вона є дещо більшою ніж просто традиція. Його філософування завершує розгортання філософської думки Заходу, який постає в його концепції як «країна вечору». Власне, М. Гайдеггер і мислить себе філософом «надвечір'я»: «Надходить вечір... хилиться вечір світового часу до ночі. Світова ніч розповсюджує свою темряву. Епоха відзначається відходом Бога, браком Бога... часом, який приховує буття, тому що він його приховує; таким чином за точку відліку часу беремо тільки суще, в той самий час розчленовуючи не-суще. Що далі світова ніч прямує до півночі, то винятковіше панує вбогість у той спосіб, що позбавляє суті саму себе» [2, 230–231].

Він у певному сенсі підсумовує західно-філософську традицію. Деякою мірою, це останнє, що можна висловити мовою «країни вечору». Ця мова є

фінальним акордом західноєвропейської філософської мови, останнім пунктом західноєвропейського мислення. Філософія М. Гайдеггера є роковою в сенсі виконання про-реченого. Мова ж його філософування постає як *poiesis*, творча стихія, коли за допомогою обмеженої сукупності знаків фіксується безкінечна кількість значень. Особливого значення у системі німецького філософа набувають давньогрецька та латина, які немов оживають, набувають іншого звучання та наповнення у гайдеггерівському слововжитку. «Немає речі там, де бракує слова», – наголошує філософ [1, 139].

Одним з основоположних у філософській концепції німецького мислителя є відношення Буття і Суцього, розуміння Суцього з Буття, осмислення їх зв'язку та особливостей. Суцце не лише відкриває Буття, а й одночасно приховує його. Більш того, Суцце є суццим через Буття, власне, Буття і робить Суцце суццим.

Міркуючи про розмежування Буття і Суцього, про синтезуючу роль Ніщо та місце Істини, М. Гайдеггер розрізняє три аналітики (онтичну, онтологічну та фундаменталь-онтологічну). Характерним для онтики та онтології, що суттєво відмежовує їх від фундаментальної онтології та її аналітики, є те, що вони апелюють до так званих «позитивних» понять, обходячи поняття Ніщо. А як бути, власне, із Ніщо? І взагалі, чи треба ним перейматися? – задається питанням М. Гайдеггер [5, 17]. На його думку, протести розсудку заважають нашим пошукам і тому правомірність питання про Ніщо може бути доведена тільки фундаментальним досвідом Ніщо [5, 20].

На думку мислителя, поскільки науки дисциплінарно відмежовані одна від одної, їх вкоріненість в сутнісній підставі вже відмерла. У науках ми вступаємо у відношення до Суцього самого по собі. Ставлення до світу, що пронизує науку як таку, змушує її відшукувати Суцце, щоб згідно з його суттю, змістом та способом існування зробити його пред-метом усебічного дослідження. В науці, принципово, відбувається під-ступ до істотності але не Речей, а пред-метів.

У такій діловитості науки відбувається її підпорядкування Суццому, спрямоване на розкриття останнього, зініційованого ним же. Людина як суцце серед іншого суцього, «займається наукою», за якого відбувається вторгнення одного суцього в інше; при цьому незвідане до того суцце розкривається (постає в істинності свого буття) в тому, що і як воно є. Розкриваюче вторгнення науки своєрідно налаштовує Суцце стати тим, чим воно є.

Онтика вбачає у Суццому суцце як суцце, не задаючись питанням ні про його зв'язку з Буттям, ні про зв'язок конкретного суцього з Суццим в цілому. Така аналітика відповідна науці, буденному мисленню та поведінці, себто всьому тому, що М. Гайдеггер називає «повсякденністю». Як на мене, світоглядна, себто завше популярно-онтична настанова як така, взагалі повсюдно не дотична до проблем метафізики *Dasein*. Онтика як підстава раціональності (науковості) загалом постулює понятійність та категоричність, чого не можна сказати про інтелектуальність філософії, яка оминає дефініції, замість яких рефлексує мислення як виключно особистий досвід переживання.

Онтологія та відповідна їй аналітика починається з уявлення про Сущє і про те, що є спільним для нього. Таким усупільнюючим суще, яке постає як Сущє, є Буття, завдяки якому суще є. Мислення Буття атрибутивно аж ніяк не наближає до нього; Буття слід мислити виключно акциденційно, в тому числі, і по відношенню до самого себе. Акциденційність Буття засвідчується постановням Істини його у самому собі і як наслідок, транспонування і синтеза Буття та Істини в Буття-Істина чи-то Істина-Буття, залежно від обраної аналітичної позиції. М. Гайдеггер наголошує на тому, що онтологічне, на відміну від онтичного, є висхідним. Однак і воно, на його думку, є «наївним» та «непрозорим» якщо не зігнорувати смисл Буття загалом [3, 26].

Якщо ж питання про Буття пошукує не просто буття Суцього, а Буття в його сутності, нагальним стає обґрунтування тут-буттєвості, яке, власне, і постає як *fundamental-ontologische*. Фундаменталь-онтологія зосереджена на усвідомленні відношень Буття, Суцього та сущого у можливих їх модифікаціях. Буття в аналітиці *fundamental-ontologische* розуміється і як те, що робить Сущє сущим, і як те, що не є ним, тобто не-Сущим, Нічим. Вищою формою фундаментальної онтології є постановня Буття як Ніщо. Буття настільки відрізняється від Суцього, що на його тлі зливається з Ніщо. Тому, відмежовуючись від Ніщо, наука тим самим відмежовується і від Буття.

Рефлексія М. Гайдеггером тріади Буття-Істина-Ніщо налаштовує на помислення Істини як такої, що не зводиться до істини висловлювання, до логічного значення речення. Істина постає алогічною, вона, радше, спосіб, у який буттєвісне оприявнює себе щоб потім бути вимовленим. Себто, Істина, як на мене, транспонується у $\lambda\omicron\upsilon\omicron\varsigma$ і через $\lambda\omicron\upsilon\omicron\varsigma$. $\lambda\omicron\upsilon\omicron\varsigma$ беззвучний, але водночас, він мовить і це мовлення може бути почуте. Згадаймо Геракліта із його закликком чути не його а $\lambda\omicron\upsilon\omicron\varsigma$. Буття як цей беззвучний голос нічого не озвучує, але вивільнює смисли. Людина може розуміти голос, хоча і не сприймає звуків. Таку здатність розуміння М. Гайдеггер називає «мовчанням». Мовчанню відповідне слухання (на рівні онтики) та в-слуховування-при-слуховування (на рівні фундаменталь-онтології). В-слуховування виступає як екзистенційна відкритість Буття як спів-буття для іншого. Слухання є простим акустичним сприйняттям довільних сигналів, воно наповнює доповнюючи «фонове буття» новими фонами, недиференційованими фізичними шумами. Вслуховування обов'язково є інтенційним і передбачає розуміння, оскільки можна чути не стільки шуми, скільки «голос» $\lambda\omicron\upsilon\omicron\varsigma$ 'у-Буття, яке розкривається в Істині, постаючи як Буття-Істина. Вслуховування через розуміння є при-слуховуванням, «чистим» вслуховуванням.

Доцільною є заувага М. Гайдеггера про те, що Буття ви-являє себе коли одночасно має місце і не-ви-явлюване. Самовиявлення Буття філософ розуміє як «відкритість», а не-виявлене, відповідно, як «не-відкритість». Отже, Істина постає одночасно як відкритість і не-відкритість, що позначається філософом давньогрецьким словом $\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha$. $\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha$ переосмислює звичне, усталене поняття істини як правильності чи-то відповідності і повертає до безпоняттевого знаходження і розкриття Суцього.

Сам М. Гайдеггер вважав свою філософію досвідом побудови фундаменталь-онтології. Буття як фундаменталь-онтологічне поняття він позначає через літеру «у» (Seyn) на відміну від онтологічного Sein і яке виступає як онто-історична категорія (концепція «Seynsgeschichtliche»), засвідчуючи розгортання Буття в Часі. При цьому Буття мислиться не як таке, що розгортається в часі, але як сам Час, але не як апріорний модус існування чи-то як послідовність. Онто-історичний процес витісняє і самостійний об'єкт і суб'єкт. Носієм онто-історії є, власне, Буття, воно ж – Час.

М. Гайдеггер осмислює західноєвропейську філософію в онто-історичному сенсі. Він мислить її як послідовне за-буття Буття, втрату Буття, поступове збідніння, запустіння, дезонтологізацію. Не мислячи про Буття західноєвропейська філософія поступово перестає бути, бо зорієнтована на суще, в кращому випадку – на Сущє. Бо, як зазначає М. Гайдеггер в «Sein und Zeit», саме питання про Буття є найфундаментальнішим, найголовнішим, винятковим з усіх інших [3, 20].

Поступово підміняється уявлення про Буття, яке втрачається через Сущє-сущє, зливаючись з ним, поки не настає епоха нігілізму, позначена філософією Ф. Ніцше, коли Буття остаточно замінюється Ніщо. Міркуючи про долю Буття в західноєвропейській метафізиці, М. Гайдеггер вирізняє такі етапи постання питання про Буття і, відповідно, про долю самої метафізики:

– «Великий або Перший Початок», пов'язаний із філософією досократиків, основоположним питанням якої було питання про буття Сущого, розуміння його як φύσις ;

– філософія Платона та Аристотеля засвідчила «Кінець Великого Початку». Платонівські εἶδος 'и та κατηγορία Аристотеля закладають основи «логіки», полишаючи Буття і сконцентровуючись на Сущому-сущому. Надалі християнство, вибудовуючи ієрархію тварного світу, пролонгує підміну буттєвого рангу Сущого. Християнський Бог в цій системі є сущим, онтично трансцендентним, наслідуючи платонівську ідею Блага;

– з іменем Р. Декарта пов'язаний так званий «Поворот» долі західноєвропейської метафізики, розгляд питання про Буття. Його філософська система загострила опозиційність суб'єкта і об'єкта (радше, пред-мета), що уможливило висновування про картезіанську філософію як граничну форму за-буття Буття.

– постать Ф. Ніцше уособлює «Великий Кінець» західноєвропейської метафізики, коли думка про Буття остаточно зникає і настає епоха нігілізму.

З точки зору онто-історії «Великий Кінець» не є катастрофою, а істотною ознакою, логікою самого Буття. Витоки за-буття Буття М. Гайдеггер вбачає вже в «Великому Початку», причиною якого є підміна Буття φύσις 'ом. Буття мислиться греками позитивно, як породжуюча сила, що оприявнює, опредмечує Сущє. Буття не тільки сприяє сходженню (φύσειν) Сущого, а й його збиранню

(λεγεῖν). Досократики чітко засвідчили творчу міць Буття-φύσις, але вони налаштовані на Суще в цілому (як світ) і розуміючи Буття як φύσις, не особливо розрізняють Буття і Суще. Так поступово відбувається субтильна підміна Sein на Sein, що засвідчує перехід від фундаменталь-онтології до онтології.

Радикальна трансформація уявлень про Буття, Суще і суще прослідковується більшою мірою вже у Платона в його вченні про εἶδος як фіксовані погляди на Суще, взяте в своєму сутнісному вимірі. Динаміка сущого застигає, вона домінативно постає у перед-ставленні. Людина істотно перебуває не в Сущому, але перед ним, вона перед-стоїть йому. Так між людиною (як сущим) і Сущим з'являється перед-даня. Людина більше пов'язана із Сущим не безпосередньо, а опосередковано за допомогою пред-ставлення, яке потому систематизується Аристотелем. Відтепер, саме поняття φρόνησις (здоровий глузд, розсудливість) стає основоположним для мислення, внаслідок чого λεγεῖν перетворюється на логіку і систематизується за законами φρόνησις.

Перед-стоячи перед Сущим людина починає поводитись інакше за інше суще. Суще приноситься, породжується природою, людина ж, наслідуючи її, вступає в τεχνη. Вона бачить Суще через пред-ставлення і діє через нього, втілюючи пред-ставлене в ποιησις. Фундаментально онтологічна θεωρία як вдивляння в Буття, Істину його перетворюється на теорію як сукупність пред-ставлень про суще. Поступово людина стає усе більше «технічною», брутально порушуючи хід сущого, перебудовуючи його за своїм пред-ставленням. Творячи суще, людина забуває про Буття і про Суще в цілому.

На думку М. Гайдеггера, предметність (суще) наявна як дещо означаюче, а сам світ виходить назустріч в сенсі значущості. Піклування ж стосовно Сущого полягає в о-бачності, збереженні і водночас підсиленні близькості з пред-метом, який перебуває в орбіті людського праксису. Така о-бачність, на думку філософа, набуває рис вдивляння-в. Вдивляння-в відбувається як визначення, для якого характерним є звернення (в сенсі на-вернення на, постання-обличчям-до) та обговорення (в сенсі ви-мовлення стосовно), себто поєднання θεωρειν та λεγεῖν.

Світ (суще) зустрічається постільки, поскільки з ним заговорюють і поскільки він сам вимагає звернення до себе (λογος). Лише у такому поєднанні вдивляння-в може зорганізувати себе в якості науки. З цього виходить, що наука, згідно з думкою М. Гайдеггера, є способом для того, хто вдивляється, піклувального обходження зі світом (сущим); способом, що постає через фактичність і задля фактичності життя [4, 59-61].

Відмежувавшись від Буття і Сущого, відмовившись від λεγεῖν на користь логіки та рацію, людина опиняється у вічному вигнанні, від чого лютує і скаженіє дедалі більше, виражаючи свою лють у насиллі над сущим. Буття відноситься до людини як до сущого інакше, ніж до інших видів сущого. Буття, що привело її до існування і підтримує в її існуванні, одночасно полишає її напризволяще. Людина ставить себе перед сущим і нав'язує себе йому через волю, тим самим замінюючи Суще створеним, технічним, сущим. Власне, у цьому і виражається її воління, воління панування над сущим.

У Декарта цей процес сягає своєї найвищої точки, коли мислячий суб'єкт перетворює Речі на пред-мети. Якщо раніше сакральні Речі віщали, були звісткою, промовою, то відтепер вони стали німими, корисними пред-метами. Відтепер Сущє підлаштоване під розумове перед-дання про нього. Технічне підміняє природне, людина остаточно витісняє не-людське із свого топосу. Сущє стало сприйматися як виготовлене, похідне від волі, *Machenschaft'u* – машинерії, махінації тощо.

У М. Гайдегера є поняття «відкритість» і він наголошує, що колись світ був «відкритим». Філософ протиставляє «відкритому» світові світ «закритий», той, в якому ми живемо. Людину з-поміж іншого сущого вирізняє агресивна аналітична психологія, вона про Речі вже не може свідчити, бо вони їй не віщують. Людина освічена лише у площині пред-метів, що і означає її «закритість» перед природою.

Ми спостерігаємо закриті будинки, двері, сейфи тощо. Всі ми стали сторонніми і багатьом з нас повсюдно вхід заборонено. Що ж сталося з людьми, чому вони стали закривати і свою душу і свої будинки? Шукаючи відповідь на це питання, М. Гайдегер, міркуючи про сутність *das Man*, зазначає: «Кожен сущє інший і ніхто він сам» [3, 128]. Це може означати, що всі ми – «сторонні», «вони», «інші», «зайві» тощо. Онто-історія, фундаменталь-онтологія неможлива в такому світі, бо передбачає абсолютно відкритий світ і абсолютно відкрите перебування людини в ньому.

М. Гайдегер певен того, що ми живемо в світі «повсякденності», в якому *das Man* визначає неексцентричність, невиразність, посердність і поступливість людини. Повсякденність є одним із екзистенціалів неавтентичного *Dasein'u*. Неавтентичність *Dasein'u* перетворює на повсякденне усе, що раніше усвідомлювалося як незвичне, унікальне. Найекстравагантніша подія перетворюється на рутину, банальність, постає як звичне.

Табл. 1: Екзистенціали *Dasein'u*

Екзистенціали автентичного <i>Dasein'u</i>	Екзистенціали неавтентичного <i>Dasein'u</i>
<i>закинутість</i>	<i>розпад, розсіяння</i>
<i>буття-в-світі</i>	<i>падіння-в-світ</i>
<i>мова, мовлення</i>	<i>балаканина, балачки, поговор</i>
<i>розуміння</i>	<i>цікавлення (рос. любопытство)</i>
<i>конкретність</i>	<i>двозначність</i>
<i>на-лаштованість-на</i>	<i>страх-перед-буттям, втеча-від-буття</i>

М. Гайдегер розуміє феномен *das Man* як персоніфіковане вираження неавтентичного *Dasein'u*, який впав у повсякденність. У *das Man* виражається неавтентично виражений екзистенціал буття-з¹. Оскільки в неавтентичному режимі *Dasein* розкривається у такий спосіб, це означає перенесення

¹ Упорядники «Німецько-українського словника гуманітарних наук» (Київ, 2009) німецьке *Mitsein* пропонують перекладати українською як «поруч-буття».

суб'єктивності на якусь невизначену, нефіксовану інстанцію, що перебуває (як і сам Dasein) «між».

Das Man конститується разом із повсякденністю як її безособова персоніфікація, як її центр, в якому не знаходиться нічого конкретного, чіткого. Він маніфестує домінацію двозначності, в його виявленнях ніколи не буває впорядкованості, але від цього вони (виявлення) стають ще більш обов'язковими, самонав'язливими. Але, чим більше das Man затверджується в обґрунтованості своєї діяльності і своїх суджень, тим більше він безглуздий і необґрунтований.

Das Man породжує неавтентичну онтологію, у ньому виникає і вибудовується ланцюг неавтентичних екзистенціалів, система онтологічних суджень, концепції суб'єкта, об'єкта, «бога». «Бог» як онтологічний конструкт неавтентичного Dasein'у, постає як його неспроможність по-справжньому звернутися до іншого, так само як і до справжнього стану самого себе. В принципі, людина децентралізована завжди перебуває в стані «неспокійної присутності», але більшість людей притупляють або обманюють екзистенціальний страх за допомогою своїх банальних наркотиків: любові, грошей, честолюбства тощо.

Людина виявляє себе по відношенню до Суцього як виробник (производит-ель) і це постання налагоджує у формі необхідного панування. Відповідно до цього, людське воління існує через прокладання собі шляху, тому що воно вже заздалегідь змушує все, без огляду на Ніщо, увійти до свого обширу. Не тільки живе технічно опредметнюється через розведення і вжиток, культивуацію; сама суть життя має віддатися на поталу технічному виготовленню. Вже те, що людина стала subjectum, а світ – objectum, є одним із наслідків техніки і технічного, Machenschaft. Отже, очевидним є з огляду на онто-історію, що останній засвідчує абсолютний нігілізм як граничну дезонтологізацію.

Тим не менш, Буття відкривається в людині, що йде шляхом за-буття про нього. Для людини Буття є волею, волінням. І вона веде його через техніку до Ніщо. Чому? Тому, що Буття не є Суцим, а значить, воно є Ніщо. І якщо у часи Великого Початку воно відкрилося як буття Суцього, то в Кінці воно відкривається як Ніщо. Отже, людина в основі свого воління воліє Ніщо.

Власну філософію М. Гайдеггер мислить як «Новий або Другий Початок», сенс якого – знову помислити Буття як таке, в його ставленні до Суцього. Це і є fundamental-ontologische. У розгортанні «Першого Початку» філософія забула про Буття, у розгортанні «Другого» – вона має про нього згадати. Цей етап онто-історії симетрично потойбічний досократикам.

Отже, якщо у «Першому Початку» Буття мислилося як φύσις і ἀλήθεια, то у «Другому» – як, власне, Буття у його зіставленні, метаморфозі із Ніщо, Істиною. «Другий Початок» не заперечує Буття «Першого Початку», він не є шляхом назад, поверненням-до, це шлях додому, навернення-на. Розум, на думку філософа, чинить спротив поверненню. Буття в «Новому Початку» – не фізика і осягається не як метафізика. Воно осягається радикально інакше –

через одночасне схоплення і утримання його як сутність Суцього і Ніщо одночасно, як Буття-Істину. «Другий Початок» схоплює Буття як спів-буття (Ereignis). При-шестя Буття М. Гайдеггер характеризує виразом «останній бог», що можна зрозуміти у сенсі потенційного осягнення людиною Суцього, яка все одно ніколи не натрапить на слід Бога. Людина сусідствує з Буттям і має це усвідомити. Тільки вірності із Буттям наблизить її до божественного. Тільки постання людини як гармонійного елемента *das Geviert* уможливить від-чуття Речей в їх Істині-Бутті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдеггер М. Дорогою до мови / Гайдеггер М. – Львів: Літопис, 2007. – 232 с.
2. Гайдеггер М. Навіщо поети? / Гайдеггер М. // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис, 2001. – С. 230–249.
3. Хайдеггер М. Бытие и время / Хайдеггер М. – Х.: Фолио, 2003. – 510 с.
4. Хайдеггер М. Феноменологические интерпретации Аристотеля (Экспозиция герменевтической ситуации) / М. Хайдеггер. – СПб.: Гуманитарная Академия, 2012. – 224 с.
5. Хайдеггер М. Что такое метафизика? // Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – С. 16–27.

РЕЗЮМЕ

А. Е. Лебедь. Аналитики при-сутствия Бытия-Истины-Ничто.

В статье исследуется специфика восприятия М. Хайдеггером понятия Истины в контексте предложенных им аналитик при-сутствия. Различаются такие аналитики как: онтическая, онтологическая и фундаментально-онтологическая, в контексте которых анализируется потенциал Бытия-Истины и Истины-Бытия.

Ключевые слова: *Бытие-Истина, Истина-Бытие, онтика, fundamental-ontologische, Ничто.*

SUMMARY

A. E. Lebed. Analytics of presence Being-Truth-Nothing.

The paper investigates the perception of Truth by M. Heidegger in the context of analytics of presence. Analytics differ such as ontic, ontological and the fundamental ontological, in the context of examining the potential of Being-Truth and Truth-Being.

Key words: *Being-Truth, Truth-Being, ontic, fundamental ontology, Nothing.*

